

**ABŞERON YARIMADASININ
MÜASİR HİDROGEOEKOLOJİ ŞƏRAİTİNİN ANALİZİ**

Abdinli N.E. – IV kurs tələbəsi
Bakı Dövlət Universiteti

Abşeron yarımadasında şirin və az minerallaşmış yeraltı sular sahə üzrə qeyri - bərabər paylanmışdır və onların istismar ehtiyatı məhdud olub, 241,0 min m³/sut təşkil edir. Bu suların əsas qidalanma mənbələri atmosfer çöküntüləri və kondensasiya sularıdır.

Abşeron yarımadasının hidrogeoloji şəraiti süni-təsərrüfat və təbii-geoloji amillərin təsiri ilə formalaşmışdır. Abşeron hidrogeoloji cəhətdən aşağıdakı hidrogeoloji rayonlara ayrılır: 1) Şimal-şərq (Mərdəkan, Nardaran, Bilgəh, Buzovna, Maştağa və Şüvəlan əraziləri); 2) Cənub-şərq (Zirə muldası); 3) Cənub (Binə-Hövsan muldası); 4) Qala qalxımı; Pirallahi adası.

Şərqi Abşeron əyalətində vahid sulu horizont yayılmışdır. Təzyiqli sulara Qala qalxımından başqa bütün ərazilərdə rast gəlmək mümkündür. Şərqi Abşeron ərazisində qrunt suları geniş yayılmışdır və müxtəlif genetik tipli çöküntülərdə və stratigrafiyada formalaşırlar. Burada qrunt sularının yatma dərinliyi 0-31 m interval arasında dəyişir. Mərkəzi Abşeronun sahəsində qrunt sularının yatma dərinliyi yer səthinə yaxın yerləşir. Pirşağı, Kürdəxanı, Nardaran, Məmmədli, Maştağa, Suraxanı, Fatmayı və başqa sahələrdə qrunt sularının yatma dərinliyi 2-3 m, Nardarandan Zirəyə qədərki ərazidə qrunt sularının yatma dərinliyi 12-23 m arasında dəyişir. Suların minerallaşma dərəcəsi müxtəlifdir. Mərdəkan, Şüvəlan, Binə, Bakı şəhəri ərazisinin yuxarı hissəsində bu göstərici 0,6-2,7 q/l-ə çatır. Ramana qəsəbəsi ərazisində suların minerallaşması 67,6 q/l-ə çatır.

Abşeron yarımadasının müasir hidrogeoeoloji şəraiti analiz edilmiş, yeraltı suların çirklənmə mənbələri aşkar edilmişdir. Müəyyən edilmişdir ki, Abşeron yarımadası ərazisində yeraltı suların sənaye və məişət tullantıları, neft məhsulları, kənd təsərrüfatı məhsulları çirklən-diricilərlə çirklənməsi müşahidə olunur. Abşeron yarımadasında qrunt sularının təbii mühafizə olunmadığı ərazilərdə bu suların müxtəlif mənbələr: atmosfer çöküntüləri, yerüstü sular və aerasiya zonası hesabına çirklənməsi müşahidə olunur ki, bu hal da yeni ekoloji layhələrin tətbiqini tələb edir.

Məlumdur ki, respublikada sənaye obyektlərinin 80%-dən çoxu Bakı şəhəri və Abşeron yarımadasında cəmlənmişdir ki, bunun da nəticəsində həmin regionda atmosferin intensiv çirklənməsi müşahidə olunur.

Abşeron yarımadasında ekoloji problemlərin formalaşması tarixi inkişafın nəticəsidir. İlk növbədə bu neft-qaz sənayesinin inkişafı ilə əlaqədar olmuş, sonrakı mərhələlərdə isə buna digər sənaye sahələrinin inkişafı öz "töhfəsini" vermişdir. Abşeron yarımadasında yerləşən və neft məhsulları ilə qidalanan göllər yeraltı sular üçün radioaktiv çirklənmə mənbələri hesab olunur.

Yaşayış massivlərində isə vahid kanalizasiya sistemləri qurulmadığına görə onların kom-munal-məişət, tullantı suları yaxında olan göllərə və ətraf ərazilərə axıdılır. Nəticədə həmin su hövzələri zərərli maddələrlə çirklənərək gərgin ekoloji ərazilərə çevrilmişdir. Böyükşor, Bülbülə, Qırmızıgöl, Xocasən və Çuxurdərə gölləri

daha çox çirklənməyə məruz qalmışdır.

Abşeron yarımadasında müxtəlif həcmli 200-dən artıq təbii, süni göllər mövcuddur ki, onların da suları yüksək minerallaşma dərəcəsinə malikdir. Bu göllərin ətraflarında süxurlar onlara axıdılan sənaye, kommunal tullantılar, neft mədənləri sayəsində müxtəlif çirklənmə dərəcəsinə malikdir. Yarımada neft məhsullarının nəqli ilə əlaqədar boru kəmərlərindən olan itkilər hesabına bir çox hallarda kəmərlər boyu aerasiya zonasının torpaq-qrunt qatının çirklənməsi baş vermişdir.

Azərbaycanda son illər həyata keçirilən ən mühüm ekoloji layihələrdən biri də Bakıda məişət tullantılarının yandırılması üçün ən yeni texnologiyalara əsaslanan zavodun tikilməsidir. Bu zavodun yaradılması uzun illər boyu Bakının məişət tullantılarının açıq havada yandırılması və şəhər ətrafı boş ərazilərə atılması nəticəsində meydana gələn ciddi ekoloji problemlərin həlli istiqamətində mühüm addımdır.